

Udskriftsdato: 9. januar 2026

VEJ nr 9396 af 02/07/2009 (Gældende)

Vejledning om specialundervisning for voksne

Ministerium: Børne- og Undervisningsministeriet

Journalnummer: Undervisningsmin., sagsnr. 189.97C.021

Vejledning om specialundervisning for voksne

Kapitel 1

Indledning

Specialundervisning for voksne er undervisning og specialpædagogisk bistand, som har til formål at afhjælpe eller begrænse virkningerne af deltagerens handicap (kompenserende specialundervisning), og som har været givet efter en selvstændig lov om specialundervisning for voksne siden 1. januar 1980.

Med kommunalreformens ikrafttræden den 1. januar 2007 overgik ansvaret for specialundervisning for voksne til kommunerne. Det betyder, at kommunalbestyrelsen er ansvarlig for undervisningstilbud efter lov om specialundervisning for voksne, såvel økonomisk som med hensyn til arten og indholdet i tilbuddene. Regionsrådene har ansvaret for driften af eventuelle regionale og landsdelsdækkende undervisningstilbud. Regionsrådene og Borgerrepræsentationen i Københavns Kommune har ansvaret for driften af landsdækkende undervisningstilbud.

Placeringen af ansvaret for specialundervisning for voksne hos kommunalbestyrelserne giver muligheder for at sikre, at voksne med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse kan få kompenserende specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand så tæt på deres nærmiljø som muligt. Samtidig er mulighederne for at arbejde på tværs af undervisningssektoren, den sociale sektor, sundhedsområdet og beskæftigelsesområdet i kommunerne blevet styrket.

De nye regler er indeholdt i § 2 i lov nr. 592 af 24. juni 2005 om ændring af lov om folkeskolen, lov om specialundervisning for voksne, lov om forberedende voksenundervisning (FVU-loven) og forskellige andre love, i bekendtgørelse nr. 378 af 28. april 2006 om specialundervisning for voksne og i bekendtgørelse nr. 447 af 19. maj 2006 om udgifterne ved de regionale undervisningstilbud for børn og voksne.

Der er sket følgende større ændringer:

- En præcisering af kommunalbestyrelsens pligt til at give tilbud om specialundervisning, idet tilbuddet alene skal gives, hvis der ikke kan gives et relevant tilbud med samme formål efter anden lovgivning.
- Tilbud, der indtil kommunalreformen blev givet til personer under indlæggelse på sygehus i medfør af lov om specialundervisning for voksne, er overført til regionsrådenes ansvar i henhold til sundhedslovgivningen og indgår dermed som en almindelig del af sygehusbehandlingen, jf. bekendtgørelse nr. 95 af 7. februar 2008 af sundhedsloven.
- Undervisning for voksne ordblinde er overført til lov om forberedende voksenundervisning (FVU-loven). Ordblindeundervisningen er forankret på voksenuddannelsescentrene (VUC), hvorfra undervisningen tilbydes enten på VUC eller hos en driftsoverenskomstpart. Visitation til ordblindeundervisningen er henlagt til voksenuddannelsescentrene, jf. bekendtgørelse nr. 16 af 7. januar 2005 af lov om forberedende voksenundervisning (FVU-loven), som ændret ved § 5 i lov nr. 592 af 24. juni 2005, og bekendtgørelse nr. 1372 af 15. december 2005 om ordblindeundervisning for voksne.
- Med kommunalreformen blev der etableret en national videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO) med det formål at sørge for specialrådgivning og udredning til borgere, kommuner og institutioner i de mest komplicerede og specialiserede enkeltsager samt bl.a. at sikre vidensudvikling og – formidling (videnscentre). VISO dækker det sociale område og specialundervisningsområdet (folkeskolens specialundervisning og specialundervisning for voksne). Bekendtgørelse nr. 378 af 28. april 2006 om specialundervisning for voksne indeholder i §§ 6 og 7 bestemmelser om inddragelse af VISO i sager om specialundervisning for voksne.

Hertil kommer ny lovgivning om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov. Lov nr. 564 af 6. juni 2007 om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov giver unge, der ikke kan følge en anden ungdomsuddannelse, et retskrav på et 3-årigt uddannelsesforløb. Dette uddannelsesstilbud kan bl.a.

omfatte de tilbud, som tidligere er givet til unge i henhold til lov om specialundervisning for voksne, men med en større præcisering af indholdet i uddannelsesforløbet og af uddannelsesmål. Lov om specialundervisning for voksne giver fortsat mulighed for at give tilbud om særlige ungdomsuddannelsesforløb.

Vejledningens opbygning og formål

Vejledningen forklarer og uddyber lov om specialundervisning for voksne, jf. lovbekendtgørelse nr. 658 af 3. juli 2000, med de ændringer, der følger af § 62 i lov nr. 145 af 25. marts 2002 og § 2 i lov nr. 592 af 24. juni 2005 samt reglerne i bekendtgørelse nr. 378 af 28. april 2006 om specialundervisning for voksne og bekendtgørelse nr. 447 af 19. maj 2006 om udgifterne ved de regionale undervisningstilbud for børn og voksne. Regelgrundlaget kan findes på www.retsinformation.dk eller på Undervisningsministeriets hjemmeside www.uvm.dk under linket love og regler.

I kapitel 2 gives en introducerende beskrivelse af tilbuddets egenart, aldersgruppe og placering i forhold til andre relevante tilbud under anden lovgivning.

I kapitel 3 beskrives specialundervisningsbegrebet, herunder at undervisningen er en tidsbegrænset aktivitet med en klar målsætning og en planlagt progression, og at forløbet kan evalueres ved afslutningen.

I kapitel 4 beskrives henvisningen til specialundervisning for voksne, herunder hvorledes afdækningen af deltagerens forudsætninger og behov i forhold til at modtage specialundervisning for voksne kan tilrettelægges og koordineres i forhold til andre relevante tilbud.

I kapitel 5 behandles relationen mellem specialundervisning for voksne og den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO). Mulighederne for at hente viden og støtte til afdækning af den enkelte deltagers forudsætninger, færdigheder og behov beskrives.

I kapitel 6 beskrives deltagergruppen i specialundervisning for voksne. Lov om specialundervisning for voksne udpeger ikke særlige handicapgrupper eller funktionsnedsættelser som værende målgruppen for specialundervisningen. I kapitlet gennemgås eksempler på specialundervisning for voksne for deltagergrupper, der traditionelt har modtaget tilbud inden for specialundervisning for voksne, med henblik på at vise specialundervisningens virkefelt.

I kapitel 7 beskrives regler og rammer for udbydere af specialundervisning for voksne, herunder for kommunalbestyrelsens og regionsrådets indgåelse af driftsoverenskomster mv.

I kapitel 8 beskrives de overordnede kvalifikationskrav til personalet inden for specialundervisning for voksne.

Kapitlerne 9, 10, 11 og 12 beskriver kort de grundlæggende bestemmelser inden for emnerne, lokaler, hjælpemidler, befordring og mellemkommunale betalinger.

Kapitel 13 beskriver klageadgangen.

I kapitel 14 beskrives ydelser efter anden lovgivning, der kan have relation til specialundervisning for voksne.

Kapitel 2

Tilbuddet om specialundervisning for voksne

Kommunalbestyrelsens opgaver og forpligtelser i henhold til lov om specialundervisning for voksne retter sig mod alle borgere i kommunen over den undervisningspligtige alder med fysiske eller psykiske handicap som følge af funktionsnedsættelser, der har behov for særlig tilrettelagt undervisning og rådgivning for at afhjælpe eller begrænse virkningerne af funktionsnedsættelsen.

Kommunalbestyrelsen skal ikke tilbyde specialundervisning, hvis borgeren kan modtage andre relevante tilbud med samme formål efter anden lovgivning. Kommunalbestyrelsen skal sikre, at grundlaget for at tilbyde specialundervisning og specialpædagogisk bistand bliver afdækket med henblik på en afklaring af, om et tilbud om specialundervisning, et tilbud med karakter af fx behandling eller genoptræning efter

anden lovgivning eller eventuelt en kombination heraf vil kunne afhjælpe eller begrænse virkningerne af borgerens funktionsnedsættelse.

Målsætningen for støtten er afgørende for, hvilket tilbud der skal tilbydes. Er formålet, at borgeren skal lære nogle metoder, beherske nye handlemåder eller opnå bestemte færdigheder, der medfører et bedre funktionsniveau, vil et tilbud fra kommunalbestyrelsen om kompenserende specialundervisning være relevant. Hvis formålet derimod er at vedligeholde et funktionsniveau eller at træne bestemte færdigheder og funktioner, vil tilbud herom kunne gives efter bestemmelser i serviceloven eller sundhedslovgivningen. Kommunalbestyrelsen kan ikke tilbyde specialundervisning for voksne efter denne lovgivning.

Kommunalbestyrelsen må ud fra en konkret vurdering således tage stilling til, hvilket tilbud borgeren skal have.

Som det fremgår af denne vejlednings kapitel 1, er undervisning af voksne ordblinde overført til FVU-loven. Om personer, som ikke med udbytte kan følge denne undervisning, og som har basale vanskeligheder med at tilegne sig skriftsproget, kan modtage et tilbud om specialundervisning for voksne må bero på en konkret afdækning af vedkommendes færdigheder, behov og forudsætninger.

Kommunalbestyrelsen stiller tilbuddet om specialundervisning for voksne gratis til rådighed for deltageren. Kommunalbestyrelsen stiller efter lov om specialundervisning for voksne også læremidler, undervisningsmaterialer og teknologiske hjælpemidler til gennemførelsen af specialundervisningen gratis til rådighed for deltageren.

Ansøgning om specialundervisning for voksne kan ikke afvises eller udsættes af økonomiske årsager.

Det er afgørende for forpligtelsen til at yde specialundervisning og rådgivning efter lov om specialundervisning for voksne, at der er tale om funktionsnedsættelser af en art og et omfang, der medfører begrænsninger, der kan afhjælpes eller begrænses gennem kompenserende undervisning. Det betyder, at specialundervisning for voksne kun skal tilbydes, hvis følgerne af en funktionsnedsættelse begrænser personens funktionelle færdigheder i forhold til de daglige opgaver i såvel privatlivet som i samfundslivet, og hvor andre tilbud eller egen aktivitet ikke alene kan afhjælpe følgevirkningerne.

Tilbuddet indgår ofte i sammenhæng med anden offentlig indsats, således at deltagerens samlede livssituation indgår i grundlaget for tilrettelæggelsen af tilbuddet om specialundervisning for voksne. Der henvises til denne vejlednings kapitel 14.

Formålet med specialundervisning for voksne indebærer, at tilbuddet ikke omfatter undervisning og uddannelse med på forhånd fastlagte generelle mål. Specialundervisning for voksne kan ikke være prøveforberedende undervisning eller uddannelse. Specialundervisning for voksne kan gives parallelt med og som supplement til andre undervisningstilbud, men med en selvstændig undervisningsplan.

Med hensyn til regionsrådenes opgaver henvises til denne vejlednings kapitel 7.

Kapitel 3

Specialundervisningsbegrebet

Specialundervisning for voksne har til formål at afhjælpe eller begrænse virkningerne af den enkeltes funktionsnedsættelser. Der er tale om en undervisning, der skal give deltageren mulighed for at kompensere for sin funktionsnedsættelse gennem anvendelse af nye strategier til at omgå eller begrænse sine funktionsnedsættelser og særlige metoder eller hjælpemidler, der kan kompensere for problemerne. Tilbuddet skal give deltageren nye muligheder for et mere aktivt liv samt for deltagelse i samfundslivet.

Undervisningsbegrebet i specialundervisning for voksne er karakteriseret ved:

- at undervisningen er en tidsbegrænset aktivitet
- at undervisningen har en klar målsætning
- at der i undervisningsforløbet sker en planlagt progression

- at undervisningsforløbet kan evalueres.

Undervisningen forudsætter desuden deltagerens accept og aktive medvirken.

Det betyder i praksis, at der skal foreligge en undervisningsplan med:

- angivelse af tidsforløbet
- en målsætning (eventuel formulering af delmål)
- det planlagte indhold
- eventuelt samarbejdet med deltageren.

Der skal desuden være en plan for en afsluttende evaluering, herunder hvordan undervisningseffekten kan dokumenteres.

Undervisningen kan gives som enkeltmandsundervisning med en individuel undervisningsplan eller på hold enten med en fælles undervisningsplan eller med en differentieret undervisningsplan, hvor der tages hensyn til individuelle forudsætninger. Undervisningen vil ofte være begrænset til relativt få lektioner pr. uge. Undervisningen kan også ydes som intensiv undervisning på fuld tid, i kostskoleform og indgå som en del af en samlet plan for revalidering eller aktivering.

Tilbud om specialundervisning for voksne omfatter:

- Kompenserende specialundervisning.
- Specialpædagogisk bistand, der er nødvendig i forhold til deltagerens udbytte af tilbuddet.
- I tilbuddet om specialundervisning kan indgå fagundervisning, der er tilrettelagt under hensyntagen til deltagerens handicap (hensyntagende specialundervisning), som en del af det samlede undervisnings-tilbud, hvis formålet med undervisningen gør det nødvendigt.

Den *kompenserende specialundervisning* har til formål at afhjælpe eller begrænse virkningerne af funktionsnedsættelsen. Det kan fx være at lære kommunikation ved hjælp af tegnsprog for døvblevne, teknologisk kommunikation ved sprog-, tale- og skriftsproglige vanskeligheder eller særlige taleteknikker for strubeløse. Den kompenserende undervisning skal desuden give deltagerne nye muligheder for at begrænse eller afhjælpe funktionsnedsættelserne.

Det vil ofte være relevant at tilbyde kompenserende undervisning i forbindelse med anden form for hjælp, behandling eller træning. Undervisningen er direkte målrettet erhvervelse af nye kompetencer, der kompenserer for manglende funktioner, opnåelse eller forbedring af svigtende funktionsfærdigheder, genetablering af mistede funktionsfærdigheder samt erhvervelse af nye handlemuligheder med henblik på større grad af aktivitet og aktiv deltagelse i samfundslivet. Kompenserende specialundervisning er en intensiv undervisning med henblik på opnåelse af bestemte færdigheder. Trænings- og vedligeholdelsesaktiviteter som opfølgning heraf vil eventuelt kunne tilbydes i henhold til anden lovgivning.

Endvidere kan specialundervisningstilbuddet suppleres med *specialpædagogisk bistand* i form af rådgivning og vejledning, der skal sikre deltagerens udbytte af specialundervisningstilbuddet. Det kan eksempelvis være en afdækning af deltagerens behov for undervisning eller rådgivning om hensigtsmæssige hjælpemidler. Rådgivning og vejledning kan rettes mod deltageren selv, mod en gruppe af deltagere med fælles problemer, mod pårørende og mod eventuelt personale, der varetager opgaver i forhold til deltageren. Rådgivning og vejledning kan gives individuelt eller som undervisningsforløb på hold. Rådgivning og vejledning kan også indgå i forbindelse med afdækning af deltagerens forudsætninger for at modtage specialundervisning for voksne. Endelig kan rådgivning og vejledning gives i tilknytning til instruktion og undervisning i brug af særlige kompenserende hjælpemidler.

Hensyntagende specialundervisning er fagundervisning, hvor undervisningens hovedformål er at opnå større viden eller kompetencer inden for et fag- eller interesseområde. I specialundervisningen for voksne kan en sådan undervisning være relevant som et supplement til den kompenserende undervisning, fordi det med denne undervisning er muligt at fæstne og udbygge opnåede kompetencer, uden at fokus behøver at være deltagerens funktionsnedsættelser. Det er en forudsætning, at den hensyntagende undervisning

gives som et led i en samlet undervisningsplan med et kompenserende sigte, hvor det grundlæggende formål er at give deltageren mulighed for nye og bedre funktionsmuligheder.

Kapitel 4

Henvisningen til specialundervisning for voksne

Kommunalbestyrelsen fastlægger selv proceduren for godkendelse af specialundervisning for voksne, men der er krav om, at den almindelige forvaltningsretlige lovgivning følges. Det betyder, at kommunalbestyrelsen skal tage stilling til anmodninger om specialundervisning for voksne, og at deltageren skal oplyses om det grundlag, som afgørelsen træffes på. Eventuelle udtalelser skal være indhentet med deltagerens tilslutning, og deltageren skal være orienteret om indholdet. Tilbud om specialundervisning skal tilrettelægges efter samråd med deltageren, og beslutning herom skal meddeles klart, således at deltageren kender undervisningstilbuddets omfang, form og forløb samt eventuelle praktiske forhold i relation hertil, herunder eventuel befordring.

Hvis deltageren skønnes at have behov for et tilbud, der bedst kan imødekommes ved et regionalt eller landsdækkende tilbud, træffer kommunalbestyrelsen beslutning om henvisning af deltageren til et tilbud ved regionsrådets foranstaltning. Henvisningen skal være ledsaget af en indstilling om, hvilke tilbud kommunalbestyrelsen efter samråd med deltageren finder fornødne, herunder om der skal ske henvisning til tilbud i en anden region eller til et landsdækkende tilbud. På grundlag af den foretagne indstilling træffer regionsrådet afgørelse om det nærmere indhold af tilbuddet efter forhandling med kommunalbestyrelsen.

Kommunalbestyrelsen fastlægger, hvorledes der i kommunen sker henvisning til specialundervisning for voksne. Kommunalbestyrelsen fastlægger herunder, hvem der foretager vurderingen af behovet, og hvem der træffer beslutning om henvisning til undervisning.

Deltageren kan henvende sig til kommunalbestyrelsen (i praksis den kommunale forvaltning) eller eventuelt til et uddannelsessted, hvortil kommunalbestyrelsen har henlagt beføjelsen om henvisning til specialundervisning for voksne, som uden unødigt forsinkelse afdækker behovet for vedkommendes ret til specialundervisning for voksne samt eventuelt tager stilling til undervisningstilbuddet.

Kommunalbestyrelsen skal ikke indhente godkendelse fra andre kommunalbestyrelser for iværksættelse af specialundervisning for voksne, der bor eller opholder sig i kommunen. Ved anbringelser bør der imidlertid indgås aftale om eventuelle undervisningsmæssige foranstaltninger, som er planlagt iværksat i forbindelse med anbringelsen eller i umiddelbar fortsættelse heraf.

Det er et krav for at give tilbud om specialundervisning, at kommunalbestyrelsen sikrer, at der forligger en afdækning af den enkelte deltagers forudsætninger for at modtage specialundervisning for voksne. Den samlede pædagogiske (og eventuelle psykologiske) afdækning skal foretages på grundlag af udtalelser fra eller af sagkyndige med den fornødne specialpædagogiske viden og med inddragelse af deltageren og/eller dennes pårørende. Hvis der er uklarhed om, hvorvidt tilbud om specialundervisning er relevant, kan der ske henvisning til afdækning på et uddannelsessted, hvor der ydes specialundervisning for voksne og specialpædagogisk bistand, eller til andre med ekspertise. Der kan anmodes om en vurdering af undervisningsbehovet samt eventuelt forslag til en undervisningsplan. Der kan i denne forbindelse tilrettelægges et kortere visiterende undervisningsforløb.

Der kan indhentes udtalelser eller erklæringer fra andre institutioner til brug for en samlet vurdering. Det skal kunne vurderes, om der er et behov for specialundervisning, og hvilke målsætninger og indhold der i givet fald skal opstilles herfor. En afdækning tilrettelægges således, at den giver grundlag for stillingtagen til, om der skal tilbydes andre relevante tilbud end specialundervisning.

Der er ikke i regelgrundlaget specifikke krav til en afdækning vedrørende behov for specialundervisning for voksne. I mange tilfælde vil der dog være tale om beskrevne og dokumenterede funktionsnedsættelser.

Der kan eksempelvis opstå behov for tale- og sprogundervisning efter lov om specialundervisning for voksne på grund af en hjerneskade eller behov for høreundervisning i forbindelse med progredierende høretab. Der kan være tale om behov for undervisning i varmtvandsbassin på grund af gigttilidelser eller neurologiske sygdomme, der medfører nedsat eller manglende muskelfunktion. Der kan være behov for undervisning i opøvelse af øget selvstændig adfærd i forbindelse med flytning til selvstændig boform for personer fx med udviklingshæmning.

Afdækningen vil oftest foregå i form af interview med deltageren selv suppleret med foreliggende information og dokumentation om funktionsnedsættelserne. Hvis der er behov for at indhente særlige udtalelser fra konsulent, psykolog eller læge, betaler kommunalbestyrelsen herfor.

Tilbud om specialundervisning fremkommer ofte efter et hospitalsophold eller andre ændringer i livs-omstændigheder, hvor der skal tages stilling til den samlede kommunale indsats over for borgeren. Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse hermed sikre, at den nødvendige specialpædagogiske ekspertise er til rådighed, og at der sker koordination med andre tilbud.

Deltageren skal godkende eventuel indhentning af udtalelser og fremsendelse heraf til andre i forbindelse med afdækningen i relation til bevilling af specialundervisning og informeres om indholdet heraf.

Udarbejdelse af et forslag til undervisningsplan skal ske efter samråd med deltageren, hvor målsætning, indhold og omfang beskrives. Ved stillingtagen til bevilling af specialundervisning for voksne skal deltageren modtage en meddelelse om, hvad bevillingen omfatter, samt om starttidspunkt og undervisningssted. Ved afslag skal der gives en skriftlig begrundelse med oplysning om et eventuelt alternativt tilbud samt klagevejledning. Disse krav gælder, uanset om det er de kommunale myndigheder, eller om det er en uddannelsesinstitution, der på vegne af kommunalbestyrelsen tager stilling hertil.

Hvis deltageren ikke selv er i stand til at kommunikere om afdækning og uddannelsesbehov, kan vedkommende have en bisidder eller en pårørende, der bistår i kommunikationen med de kommunale myndigheder.

Specialundervisning for voksne tilrettelægges efter samråd med deltageren for en periode, der dækker et samlet undervisningsforløb. Undervisningen bør i samråd med deltageren følges løbende med henblik på at vurdere, om forløbet og udbyttet svarer til forventningerne.

Kommunalbestyrelsen kan fastlægge retningslinjer ud fra fx en tidsperiode eller et antal lektioner for, hvornår et tilbudt undervisningsforløb skal revurderes og for proceduren ved stillingtagen til eventuel forlængelse eller ophør af tilbuddet. Alle beslutninger skal dog tages under hensyn til deltagerens forudsætninger og behov og efter samråd med denne.

Hvis det vurderes, at fortsat specialundervisning ikke afhjælper eller begrænser virkningerne af funktionsnedsættelsen yderligere, skal undervisningen ophøre. Ved ophør af tilbud om specialundervisning skal der ydes vejledning til deltageren om eventuelle andre relevante tilbud. Ansvar for denne vejledning ligger primært hos kommunalbestyrelsen, der træffer beslutning om specialundervisning eller ophør heraf, men kan også henlægges til den uddannelsesinstitution, der varetager undervisningen.

Kapitel 5

Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO)

I forbindelse med afdækningen af den enkelte deltagers forudsætninger, færdigheder og behov kan kommunalbestyrelsen tilvejebringe den nødvendige viden via egne tilbud, andre kommuner, regionen, landsdækkende tilbud eller private.

Skønner kommunalbestyrelsen i forbindelse med afdækning af den enkelte deltagers færdigheder, behov og forudsætninger, at deltagerens vanskeligheder er meget specialiserede og komplicerede, kan den endvidere indhente specialrådgivning fra VISO, den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation, der yder vejledende specialrådgivning i de mest specialiserede og komplicerede enkeltssager. Kommunal-

bestyrelsen kan også indhente bistand til udredningen fra VISO, der yder bistand til udredningen i de få mest sjældent forekommende specielle og komplicerede enkeltsager, hvor den fornødne ekspertise ikke kan forventes at være til stede i den enkelte kommune eller i regionens undervisningstilbud. Kommunalbestyrelsens beslutning om at inddrage VISO træffes efter samråd med deltageren.

Der er endvidere mulighed for, at borgere kan rette henvendelse til VISO om specialrådgivning om specialundervisning og specialpædagogisk bistand i de mest specialiserede og komplicerede enkeltsager, jf. bekendtgørelse nr. 161 af 10. marts 2006 om den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation - VISO. Dog er VISO ikke en klageinstans, ligesom VISO ikke kan henvise til konkrete tilbud eller pålægge kommunalbestyrelsen at iværksætte specialundervisning for voksne.

Kapitel 6

Specialundervisning for voksne og deltagergrupper

Kommunalbestyrelsen skal tilbyde specialundervisning for voksne til alle, der har opfyldt undervisningspligten, hvis de har en funktionsnedsættelse, der kan afhjælpes eller begrænses gennem undervisning. Det er en forudsætning, at de bor eller længerevarende opholder sig i kommunen. Der er således ikke et krav om, at unge skal være over 18 år for at modtage specialundervisning for voksne.

Lov om specialundervisning for voksne udpeger ikke særlige handicapgrupper eller funktionsnedsættelser som målgrupper, men traditionelt gives der undervisningstilbud samt specialpædagogisk bistand i tilknytning hertil inden for nedenstående områder. Det skal understreges, at de beskrevne områder er ment som illustrerende eksempler og ikke udgør en udtømmende oversigt over, hverken målgrupper eller indhold og omfang af tilbuddene:

Voksne med bevægevanskeligheder

Undervisningen tilbydes voksne med betydelige muskel- og skeletlidelser og heraf følgende bevægeproblemer forårsaget af enten operationer eller kroniske og progredierende neurologiske lidelser, hjerneskarer eller lammelser, hvis det skønnes, at undervisningen vil kunne begrænse eller afhjælpe følgerne af funktionsnedsættelsen.

Specialundervisningen tilbydes fortrinsvis i form af rideundervisning og svømmeundervisning i varmt vand, men kan også omfatte andre aktiviteter individuelt eller på hold. Undervisningen tilbydes typisk i relativt få lektioner pr. gang og i afgrænsede tidsforløb. Specialundervisningen omfatter i overvejende grad kompenserende specialundervisning og suppleres i mange tilfælde med anden form for behandling eller træning efter anden lovgivning.

Henvisning til denne specialundervisning er ofte baseret på lægeudtalelser eller på dokumentation for længerevarende behandlingsforløb, hvor undervisningens opgave er at give den enkelte oplæring i øvelser og funktionsmåder, der kan kompensere for bevægeproblemerne.

Voksne med synsnedsættelse

Specialundervisning for voksne med synshandicap omfatter blandt andet kommunikation, anvendelse af kommunikationshjælpemidler og kommunikationsprogrammer, mobilitytræning, almindelig daglig livsførelse samt anvendelse af informationsteknologi. Der kan også gives kompenserende undervisning i forhold til tekstsproglige vanskeligheder, der har tilknytning til synsnedsættelsen. Undervisningen kan desuden have til formål at øge selvtiliden og skabe nye handlemuligheder med henblik på at opnå større grad af selvaktivitet og aktiv deltagelse i samfundslivet. Med disse formål kan der eksempelvis tilbydes nyblindekurser og pårørendekurser.

Tilbud om specialundervisning baserer sig ofte på indstillinger fra øjenlæge eller hospital, men også på henvendelser fra deltagere, der oplever problemer i forbindelse med en synsnedsættelse. Henvendelse om specialundervisning kan desuden komme fra Dansk Blindesamfunds regionskonsulenter som led i deres

rådgivning af mennesker med synshandicap. Specialundervisningstilbuddet baserer sig på en afdækning, der foretages af synsfagligt personale, der kender både muligheder for kompenserende undervisning og for andre foranstaltninger, der kan afhjælpe følgerne af synshandicappet.

Specialundervisning for voksne med synshandicap ydes oftest i form af kursustilbud med relativt få lektioner og i tidsbegrænsede forløb, eventuelt i deltagerens hjem. Der kan også være tale om kurser på fuld tid, eventuelt i kostskoleform. Meget ofte er den kompenserende specialundervisning suppleret med hensyntagende undervisning og med specialpædagogisk bistand.

Specialundervisningen for voksne med synshandicap iværksættes ofte i tilknytning til bevilling og anvendelse af personlige hjælpemidler og med andre aktiviteter og serviceydelser i henhold til anden lovgivning. Specialundervisningen kan med fordel tilrettelægges koordineret med disse tilbud.

Voksne med tale-, stemme- og sprogvanskeligheder

Voksne med tale- og sprogvanskeligheder omfatter personer med stammelidelser, stemmeproblemer, udtaleproblemer og sprogproblemer, fx voksne med afasi på grund af en hjerneskade eller neurologisk sygdom, mennesker med stammen samt strubeløse. Problemerne skal have et omfang, hvor der er tale om en funktionsnedsættelse, der giver begrænsninger i den pågældendes livsførelse, herunder eventuel beskæftigelse.

Forslag til denne form for specialundervisning baserer sig ofte på udtalelser fra læger eller hospitaler, men deltagere kan også selv henvende sig for at få støtte i form af specialundervisning. Iværksættelse af specialundervisning sker normalt på basis af en afdækning fra en institution, der tilbyder specialundervisning for voksne med tale-, stemme- og sprogvanskeligheder.

Specialundervisningen gives både i tidsmæssigt afgrænsede forløb og med relativt få lektioner og i mere intensive forløb med et større antal lektioner. Specialpædagogisk bistand i form af rådgivning og vejledning samt information og undervisning af pårørende kan udgøre et centralt element i det specialpædagogiske tilbud.

Voksne med hørenedsættelse

Målgruppen omfatter hørehæmmede og døve, herunder døvblevne. Specialundervisningen kan blandt andet omfatte brug af høreapparater og høretekniske hjælpemidler samt undervisning i kommunikation, anvendelse af tegnsprog og mund-håndsystem samt anden nonverbal/verbal kommunikation. Hertil kommer undervisning af voksne med sygdomme i form af øresusen og lydforvrængning på grund af sygdomme i det indre øre samt hørenerven (tinnitus og Ménière) samt undervisning af voksne, der er cochlear implant opererede, og som skal lære at anvende verbalt sprog. Især for døvblevne kan der være behov for mere intensive kursusforløb, fordi der er tale om en ændret livssituation med en ny kommunikation. Specialundervisning af pårørende samt rådgivning og vejledning er ofte anvendte støtteformer.

Henvisning til specialundervisning af voksne med et hørehandicap og døve baserer sig ofte på udtalelser om hørenedsættelsen fra enten læge eller hospital samt et forslag til undervisning på baggrund heraf udarbejdet af personale med viden om kompenserende muligheder. Der kan også være tale om direkte henvendelse fra borgere, der har anskaffet sig et høreteknisk hjælpemiddel (høreapparat) i privat og offentlig regi.

Høreområdet er et område, hvor der forefindes undervisningsydelser i hospitalsregi. Det er derfor ofte relevant med et samarbejde mellem de regionale sundhedsydelser og tilbuddene inden for specialundervisningen for voksne.

Voksne med erhvervet hjerneskade

Erhvervede hjerneskader kan give kognitive vanskeligheder og kommunikationsvanskeligheder, der ikke sjældent er kombineret med andre problemer som fx bevægeproblemer og personlighedsmæssige

problemer. Det er i en vis udstrækning gennem specialundervisning muligt at kompensere for hjerneskadens følger med hensyn til koncentrationsproblemer, isolation, hukommelsesproblemer, social adfærd, bevægevanskeligheder samt syns- og orienteringsproblemer. Det gøres fx gennem indlæring af nye indlæringsstrategier, opøvelse af nye funktionsmåder og gennem hjælp til selverkendelse, kommunikationsundervisning, kompenserende undervisning i forhold til tekstsproglige vanskeligheder, der har tilknytning til den erhvervede hjerneskade, hukommelses- og koncentrationstræning, strukturering, planlægning mv. Specialundervisningens formål er at give nye handlemuligheder og at kompensere for funktionsnedsættelsen med henblik på at styrke graden af aktiv deltagelse i samfundslivet, herunder forbedre tilknytningen til arbejdsmarkedet.

Specialundervisningen strækker sig ofte over længere forløb i 1-2 år med undervisning flere gange pr. uge. Men der kan også være tale om intensive undervisningsforløb på fuld tid. Undervisningen vil normalt foregå på hold.

Forslag til specialundervisning sker på baggrund af udtalelser fra fx læger eller hospitaler om hjerneskadens følgevirkninger og vil oftest være et led i et længerevarende behandlings-, genoptrænings- og/eller revalideringsforløb, hvor specialundervisningen kan udgøre en central del. Det er vigtigt, at der, inden specialundervisningen iværksættes, er foretaget en afdækning, der angiver, hvornår og på hvilke funktionsområder det er hensigtsmæssigt at iværksætte et undervisningsforløb.

Rådgivning og vejledning samt specialundervisning af pårørende udgør en væsentlig del af den samlede specialundervisning for senhjerneskadede. Der kan være behov for, at undervisningen suppleres og følges op af tilbud efter anden lovgivning.

Voksne med personlighedsmæssige, psykiatriske, psykiske og sociale vanskeligheder

Voksne med personlighedsmæssige, psykiatriske, psykiske og sociale vanskeligheder kan tilbydes specialundervisning for voksne, hvis de har behov for at lære strategier og teknikker, der kan give dem bedre forudsætninger for at deltage i fx anden undervisning eller for at klare et aktivt og selvstændigt hverdagsliv. Målgruppen omfatter voksne med diagnosticerede sindslidelser, autismespektrumforstyrrelser, ADHD eller tilsvarende lidelser.

Undervisningen består fx i kommunikationsundervisning, undervisning i mestringsstrategier for social adfærd og personlig fremtræden, konflikthåndtering og problemløsning, nye strategier og værktøjer for hukommelse og koncentration, strukturering, planlægning og opgaveløsning, kognitive strategier til ændring af negative tanker og mønstre, opøvelse i støtte til deltagelse i blandt andet ordinære undervisnings- og uddannelsesforløb.

Specialundervisning for denne gruppe vil ofte indgå i en samlet plan for støtte. Der er tale om målrettede og afgrænsede specialundervisningsforløb eksempelvis kombineret med behandling og andre initiativer for habilitering og støtte fx i relation til beskæftigelses- og uddannelsesmæssige initiativer. Specialundervisningen er en målrettet støtte til den enkelte med henblik på at erhverve sig de nødvendige kompetencer for at gennemføre andre forløb, opnå nye handlemuligheder og øget aktiv samfundsdeltagelse.

Henvisning til denne form for specialundervisning for voksne sker på baggrund af deltagerens ønsker og behov samt en nærmere afdækning, herunder med inddragelse af eventuelle redegørelser/udtalelser fra psykiatriske afdelinger, der dokumenterer et specifikt behov for kompenserende undervisningsaktiviteter.

Undervisningen foregår normalt på hold og oftest med relativt få lektioner pr. uge i længerevarende forløb.

Specialundervisningen til denne målgruppe gives ofte både som kompenserende specialundervisning og med elementer af hensyntagende specialundervisning.

Voksne med psykisk udviklingshæmning/generelle indlæringsvanskeligheder

Udviklingshæmmede er personer, som på grund af medfødt eller tidligt erhvervet udviklingshandicap blandt andet kan have forskellige indlæringsvanskeligheder.

Voksne med psykisk udviklingshæmning har ofte funktionsnedsættelser, hvor der opstår behov for kompenserende specialundervisning i form af målrettede undervisningstilbud med henblik på at erhverve nye kompetencer og handlemuligheder, der kan anvendes i hverdagen, eventuelt i forbindelse med beskæftigelse.

Undervisningens mål og indhold bliver tilrettelagt på baggrund af relevante oplysninger og aftales sammen med deltageren, eventuelt med inddragelse af en pårørende eller en kontaktperson.

Der er ofte tale om specialundervisning, der har til formål at kompensere for begrænsninger i almen viden, herunder evne til syntesedannelse og for vanskeligheder med overblik, planlægning og strukturering.

Der tilbydes endvidere ofte undervisning i almene læse-, skrive- og regnefærdigheder samt i anvendelse af kompenserende it.

Specialundervisningen kan også afhjælpe vanskeligheder vedrørende kommunikation og begrænsninger i sociale kompetencer, der fx kan have lavt selvværd og social isolation som følgevirkning. Der kan være tale om undervisning i nye kommunikative kompetencer og indlæring af nye strategier for social adfærd og personlig fremtræden.

Kapitel 7

Udbyderne af specialundervisning for voksne

Kommunalbestyrelsen etablerer specialundervisning for voksne. Kommunalbestyrelsen træffer endvidere beslutning om oprettelse af undervisningsinstitutioner med specialundervisning for voksne i kommunen eller om indgåelse af overenskomster om specialundervisning for voksne, jf. afsnittet nedenfor om overenskomster med offentlige myndigheder og private initiativtagere mv.

Kommunale undervisningsinstitutioner/specialskoler

Ved kommunale undervisningsinstitutioner nedsætter kommunalbestyrelsen en bestyrelse for hver institution. Reglerne for dette er beskrevet i lov om specialundervisning for voksne, jf. §§ 6 c - 6 g og §§ 12-14 i bekendtgørelse om specialundervisning for voksne.

Overenskomster med offentlige myndigheder og private initiativtagere mv.

Kommunalbestyrelsen kan desuden indgå overenskomster om specialundervisning for voksne med andre kommuner, regionsrådet eller med staten, landsdækkende institutioner, private skoler, institutioner eller initiativtagere. Sådanne overenskomster skal beskrive de nærmere vilkår for ydelser i henhold til lov om specialundervisning for voksne.

Regionsrådet kan tilsvarende indgå overenskomster om specialundervisning for voksne med private skoler, institutioner eller initiativtagere.

Overenskomsterne skal indeholde rammerne for undervisningens indhold, tilrettelæggelse og omfang. De skal desuden indeholde økonomiske vilkår, herunder budget og regnskab, forhold vedrørende lokaleanvisning og -tilskud, fornødne leder- og lærerkvalifikationer og forpligtelsen til at give kommunalbestyrelsen eller regionsrådet oplysninger om varetagelsen af opgaverne, jf. § 11 i bekendtgørelse om specialundervisning for voksne.

Overenskomsterne kan dermed beskrive eventuel afgrænsning af undervisningstilbuddet i forhold til handicapgrupper, koordinering med andre kommunale tilbud, procedurer vedrørende afdækningen af deltagerforudsætninger og retten til at henvise til specialundervisningens forskellige ydelser. Der kan

beskrives retningslinjer om enkeltmandsundervisning og dannelse af undervisningshold og forskellige krav til samarbejdet med kommunalbestyrelsen.

Regionsrådets opgaver

Kommunalbestyrelsen kan i henhold til rammeaftaler henlægge undervisningsopgaver til regionsrådets foranstaltning. Disse aftaler er reguleret af reglerne i bekendtgørelse nr. 354 af 24. april 2006 om kommunalbestyrelsens årlige redegørelse til regionsrådet og rammeaftalen mellem regionsrådet og kommunalbestyrelserne i regionen på specialundervisningsområdet.

Regionsrådet har det overordnede ansvar for driften af de regionale undervisningsinstitutioner. Regionsrådet skal tilpasse kapaciteten på og sammensætningen af regionens undervisningstilbud, herunder oprettelse af nye undervisningsinstitutioner. Regionsrådet har desuden ansvar for udviklingen af regionens undervisningstilbud, herunder den faglige udvikling af indholdet af undervisningstilbuddet. Bestemmelserne om regionsrådets overenskomster med institutioner mv. er de samme som dem, der gælder for kommunalbestyrelsen, jf. § 11 i bekendtgørelse om specialundervisning for voksne.

I lov om specialundervisning for voksne er det beskrevet, hvorledes regionsrådet for hver undervisningsinstitution nedsætter en bestyrelse, jf. §§ 6 i – 6 j, og §§ 12 – 14, i bekendtgørelse om specialundervisning for voksne.

Regionerne er ansvarlige for driften og udviklingen af landsdelsdækkende og landsdækkende undervisningsinstitutioner for voksne.

Alle udgifter i forbindelse med specialundervisning for voksne på de regionale lands- og landsdelsdækkende undervisningstilbud for voksne påhviler kommunalbestyrelserne. Der henvises til bekendtgørelse nr. 447 af 19. maj 2006 om udgifterne ved de regionale undervisningstilbud for børn og voksne.

Det skal tilføjes, at på kommunikationsområdet (tale-, høre- og syn) kan en undervisningsinstitution under regionsrådet blive overtaget af kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen. Det gøres efter bestemmelserne i bekendtgørelse nr. 1456 af 13. december 2006 om proceduren for kommunal overtagelse af regionale kommunikationscentre. Kommunikationscentrets undervisningstilbud skal fortsat være til rådighed for de kommuner, der hidtil har benyttet centret og skal i sammenhæng indgå i den årlige regionale rammeaftale.

Kapitel 8

Personale og kvalifikationer

Specialundervisning for voksne varetages af personale med fornødne specialpædagogiske og voksenpædagogiske kvalifikationer. Det er kommunalbestyrelsen, der tager stilling til, om de tilstrækkelige kvalifikationer er til stede hos ledere og lærere både i egne institutioner og i institutioner, der tilbyder undervisningen efter overenskomst med kommunalbestyrelsen. Tilsvarende gælder det, at regionsrådet tager stilling til kvalifikationskravene til personalet i specialundervisningsforanstaltninger, der er tilbudt af regionsrådet. I driftsoverenskomster og aftaler mellem kommunalbestyrelsen og andre om varetagelse af specialundervisning for voksne skal kvalifikationskrav til ledere og undervisere anføres.

Specialundervisning for voksne omhandler primært specialiserede og individuelt tilrettelagte undervisningsforløb, der supplerer anden form for bistand eller behandling. Derfor forudsættes det, at ledere og personale både har undervisningsmæssige kompetencer vedrørende undervisning af voksne og specialiseret specialpædagogisk viden. Der er herudover ingen formelle krav til en bestemt uddannelsesbaggrund. Dokumentation for gennemført specialpædagogisk uddannelse og erfaring med undervisningsmæssige opgaver bør udgøre grundlaget for vurderingen af den opnåede kompetence til at varetage specialundervisning for voksne.

Der er ikke krav om, at institutioner, der varetager specialundervisning for voksne, udelukkende varetager denne opgave. Kommunikationscentre og andre centre for specialundervisning for voksne kan af kommunalbestyrelsen være tillagt andre opgaver i henhold til anden lovgivning.

Kommunalbestyrelserne skal sørge for og afholder undervisningsudgifterne til fornøden uddannelse og efteruddannelse af ledere, lærere og øvrigt personale inden for specialundervisning for voksne. Denne forpligtelse gælder også i forhold til undervisningspersonalet ved specialundervisningsopgaver, der løses efter overenskomst med private initiativtagere eller andre.

Kapitel 9

Lokaler

Undervisningen skal gennemføres i egnede lokaler med fornødent udstyr.

Statslige og regionale lokaler samt lokaler tilhørende private undervisningsinstitutioner, hvis udgifter afholdes af det offentlige, skal stilles til rådighed for kommunalbestyrelsen til brug ved undervisningen, hvis kommunalbestyrelsen ikke råder over egnede lokaler til undervisningen, og hvis benyttelsen er forenelig med lokalernes øvrige brug. Lokalerne skal stilles vederlagsfrit til rådighed med bestående udstyr. Kommunalbestyrelsen afholder udgifter til elektricitet, varme og rengøring samt fornøden skolebetjentbistand.

Kapitel 10

Hjælpemidler

Alle hjælpemidler til gennemførelsen af specialundervisningen skal efter lov om specialundervisning for voksne stilles gratis til rådighed for deltageren. Det gælder både læremidler, undervisningsmaterialer og teknologiske hjælpemidler. Derimod bevilges personlige hjælpemidler, selv om en del af specialundervisningen retter sig mod anvendelsen og brugen af sådanne hjælpemidler, ikke efter lov om specialundervisning for voksne, men efter serviceloven.

Kapitel 11

Befordring

Kommunalbestyrelsen sørger for befordring af personer med særlige befordringsbehov på den efter forholdene mest hensigtsmæssige måde. Der kan alt efter de konkrete forhold være flere måder at tilrettelægge denne befordring på:

- Hvis den pågældende selv ønsker at sørge for befordring, bidrager kommunalbestyrelsen hertil med et aftalt månedligt beløb.
- Hvis den pågældende ved hjælp af et særligt hjælpemiddel selv kan befordre sig, kan kommunalbestyrelsen opfylde befordringspligten ved at afholde udgiften hertil.
- Den pågældende kan henvises til at benytte offentlige befordringsmidler i det omfang, vedkommendes handicap tillader det, og det ikke medfører urimelig lang befordrings- og ventetid. Om nødvendigt må der foranstalles særskilt befordring mellem hjem, fast aflastningssted eller undervisningssted og nærmeste offentlige befordringsmiddel. Kommunalbestyrelsen afholder udgiften hertil.

Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om art og omfang af befordringsbehovet på baggrund af en lægeerklæring eller anden sagkyndig udtalelse om personens egen befordringsevne.

Hvis det er påkrævet med ledsagelse under befordringen, sørger kommunalbestyrelsen for en sådan ordning og afholder udgifterne hertil.

Til personer uden særligt befordringsbehov, der har en afstand mellem hjem/fast aflastningssted og undervisningssted og tilbage igen på 22 km og derover, yder kommunalbestyrelsen befordringsgodtgørel-

se. Det kan være i form af godtgørelse af faktisk afholdte udgifter til offentligt befordringsmiddel eller ved befordring med eget befordringsmiddel med en af kommunalbestyrelsen fastsat godtgørelse pr. km.

Kapitel 12

Mellemkommunale betalinger

Kommunalbestyrelsen afholder de med undervisningsvirksomheden forbundne udgifter, herunder udgifterne til undervisningen mv. på de regionale undervisningsinstitutioner.

Afholder kommunalbestyrelsen udgifter til undervisning af personer, der bor i en anden kommune, kan kommunalbestyrelsen kræve betaling fra deltagerens bopælskommune, dvs. den kommune, hvor den pågældende er tilmeldt folkeregistret. Det følger af § 4, stk. 3, i lov om specialundervisning for voksne og vil eksempelvis omfatte det tilfælde, hvor en person tager længerevarende ophold i en kommune på fx et højskoleophold, men har bopæl i en anden kommune, og fra opholdskommunen får tilbud om specialundervisning og specialpædagogisk bistand.

Kommunalbestyrelsen kan kræve betaling fra en anden kommunalbestyrelse for udgifter til undervisning af personer, der bor og opholder sig i kommunen (er tilmeldt folkeregistret i kommunen), men som ved beregning af kommunal udligning og generelle tilskud til kommuner indgår i folketallet i den anden kommune. Det følger af § 4, stk. 4, i lov om specialundervisning for voksne og vil typisk være tilfældet, hvor vedkommende er henvist til ophold på en institution, et opholdssted eller er i midlertidigt ophold fx på grund af behandling eller undervisning.

§ 4, stk. 4, i lov om specialundervisning for voksne følger § 29 i lov nr. 499 af 7. juni 2006 om kommunal udligning og generelle tilskud til kommuner og § 5 i bekendtgørelse nr. 712 af 27. juni 2006 om opgørelse og afregning af tilskud og udligning i henhold til lov om kommunal udligning og generelle tilskud til kommuner. Det fremgår heraf, at personer, som en kommunalbestyrelse er betalingspligtig for i henhold til § 9 c, stk. 2-5 og stk. 10 i bekendtgørelse nr. 877 af 3. september 2008 af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, indgår i befolkningsopgørelsen for den betalingspligtige kommune og dermed i folketallet for beregning af udligning og generelle tilskud.

Kapitel 13

Klageadgangen

Efter lov om specialundervisning for voksne og bekendtgørelse nr. 378 af 28. april 2006 om specialundervisning for voksne kan kommunalbestyrelsens og regionsrådets afgørelse om specialundervisning for voksne indbringes for Klagenævnet for vidtgående specialundervisning, når afgørelsen vedrører retlige spørgsmål. Klagen skal fremsendes senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt til klageren.

Såfremt der gives afslag på specialundervisning, skal der være en klar begrundelse herfor, og der skal gives klagevejledning. Er begrundelsen for afslaget, at der gives et andet relevant tilbud, skal det fremgå, hvilket tilbud der alternativt gives. Meddelelser herom gives skriftligt og på en måde, så det sikres, at deltageren forstår meddelelsen.

Efter bekendtgørelsen skal Klagenævnet tage stilling til, om afgørelsen fra kommunalbestyrelsen eller regionsrådet indeholder retlige mangler og i givet fald, hvilken konsekvens dette skal have. Klagenævnet kan enten opretholde eller hjemvise afgørelsen til fornyet behandling i kommunalbestyrelsen eller regionsrådet.

Retlige spørgsmål kan vedrøre spørgsmålet om, hvorvidt de lovgivningsmæssige betingelser for ydelsen i henhold til loven er opfyldt, herunder om afgørelsen er truffet i overensstemmelse med bekendtgørelsens procedureregler, og om de faktiske omstændigheder, der er lagt til grund for afgørelsen, er korrekte. Retlige spørgsmål kan endvidere vedrøre spørgsmålet, om kommunalbestyrelsen eller regionsrådet ved udøvelsen af det i loven forudsatte skøn har holdt sig inden for lovgivningens rammer. Retlige spørgsmål

kan desuden vedrøre spørgsmål om, hvorvidt forvaltningsprocessuelle regler er overholdt, herunder bestemmelserne i forvaltningsloven om klagevejledning, begrundelse og partshøring.

Klagenævnet kan derimod ikke foretage en prøvelse af kommunalbestyrelsens eller regionsrådets skønmæssige afvejning og kan altså ikke tilsidesætte en afgørelse, alene fordi nævnet har en anden faglig vurdering af sagen.

Klagenævnet for vidtgående specialundervisning har følgende adresse og hjemmeside: Snaregade 10 A, 1205 København K (www.klagenaevnet.dk).

Såfremt specialundervisningen udføres i en anden kommune efter aftale med den bevilgende kommunalbestyrelse, kan eventuel klage kun fremsendes over den kommunalbestyrelse, der tager stilling til godkendelse af eller afslag på specialundervisningen.

En kommunalbestyrelses afgørelse vedrørende borgere med ophold i kommunen kan ikke af en anden kommunalbestyrelse indbringes for Klagenævnet, selv om udgifterne ved denne specialundervisning kan henføres til denne kommune. Det er kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor personen opholder sig, der tager stilling til eventuel specialundervisning for voksne. Det gælder fx for unge og voksne, der opholder sig på institution eller i en beskyttet bolig i en anden kommune, end hvor vedkommende indgår i folketallet, der er ligger til grund for kommunal udligning og generelle tilskud.

Kapitel 14

Anden lovgivning med relationer til specialundervisning for voksne

Specialundervisning for voksne er ofte tæt forbundet til ydelser under anden lovgivning, herunder lovgivning inden for beskæftigelsesområdet, det sociale- og det sundhedsmæssige område. Det er derfor vigtigt, at der skabes et velfungerende og koordineret samarbejde mellem både regioner og kommuner og mellem de forskellige forvaltninger i en kommune. En sådan koordinering af de forskellige ydelser efter forskellig lovgivning vil optimere deltagernes udbytte af den samlede offentlige støtte.

Kommunalbestyrelsen skal sikre, at der foretages en afdækning af borgerens færdigheder, behov og forudsætninger med henblik på en afklaring af, om et tilbud om specialundervisning, et tilbud med karakter af fx behandling eller genoptræning efter anden lovgivning eller eventuelt en kombination heraf vil kunne afhjælpe eller begrænse virkningerne af borgerens funktionsnedsættelse.

Målsætningen for støtten er afgørende for, hvilket tilbud der skal tilbydes. Er formålet, at borgeren skal lære nogle metoder, beherske nye handlemåder eller opnå bestemte færdigheder, der medfører et bedre funktionsniveau, vil et tilbud fra kommunalbestyrelsen om kompenserende specialundervisning være relevant. Hvis formålet derimod er at vedligeholde et funktionsniveau eller at træne bestemte færdigheder og funktioner, vil tilbud herom kunne gives efter bestemmelser i serviceloven eller sundhedslovgivningen.

Kommunalbestyrelsen må på baggrund af en konkret vurdering tage stilling til, hvilket tilbud borgeren skal have.

Sundhedsloven

Sundhedsloven forpligter regionsrådet til at tilbyde en individuel genoptræningsplan til patienter, der har et lægefagligt begrundet behov for genoptræning efter udskrivning fra sygehus. I praksis er det læger på det regionale sygehus, der har ansvaret for og kompetencen til at afgøre, om der skal udarbejdes en genoptræningsplan. Genoptræningsplanen skal bl.a. indeholde en beskrivelse af patientens funktionsevne og genoptræningsbehov på udskrivningstidspunktet.

Det er kommunalbestyrelsen i bopælskommunen, der har myndigheds- og finansieringsansvaret for al vederlagsfri genoptræning efter udskrivning fra sygehus. Det gælder også, hvor genoptræningen af hensyn til patientens sikkerhed skal tilbydes på et sygehus. I de tilfælde er driftsansvaret henlagt til regionsrådet i den region, hvor genoptræningen leveres.

Kommunalbestyrelsen kan vælge at tilvejebringe tilbud om genoptræning ved egne institutioner eller ved at indgå leverandøraftaler herom med andre kommunalbestyrelser, regionsråd eller private udbydere.

I situationer, hvor en patient både har et lægefagligt vurderet behov for genoptræning efter udskrivning fra sygehus og et samtidigt behov for tilbud om specialundervisning efter lov om specialundervisning for voksne, bør tilbuddene koordineres, så patienten sikres et sammenhængende forløb.

Endvidere forpligter sundhedsloven kommunerne til at tilbyde vederlagsfri behandling hos en fysioterapeut i praksissektoren efter lægehenviisning. Derudover kan kommunerne tilbyde vederlagsfri behandling hos en fysioterapeut efter lægehenviisning ved tilbud på egne institutioner eller ved at indgå særskilt aftale herom med andre kommunalbestyrelser eller private institutioner.

Sundhedsloven fastsætter regler for adgangen til vederlagsfri fysioterapi:

- Personer med et varigt, svært fysisk handicap som følge af en medfødt eller arvelig lidelse, erhvervede neurologiske lidelser, fysiske handicap som følge af ulykke eller nedsættelse af led- eller muskelfunktion som følge af inflammatoriske gigttilidelser.
- Personer med funktionsnedsættelse som følge af progressiv sygdom som følge af en medfødt eller arvelig lidelse, erhvervede neurologiske lidelser eller nedsættelse af led- eller muskelfunktion som følge af inflammatoriske gigttilidelser.

Reglerne om vederlagsfri genoptræning fremgår af bekendtgørelse nr. 1266 af 5. december 2006 om genoptræningsplaner og om patienters valg af genoptræningstilbud efter udskrivning fra sygehus.

Reglerne om vederlagsfri fysioterapi fremgår af bekendtgørelse nr. 710 af 27. juni 2008 om tilskud til fysioterapi hos fysioterapeut i praksissektoren og vederlagsfri fysioterapi i praksissektoren og i kommunen, bekendtgørelse nr. 566 af 18. juni 2009 om tilskud til behandling og optræning på Øfeldt Centeret APS., og af Sundhedsstyrelsens Vejledning om adgang til vederlagsfri fysioterapi af 24. juli 2008.

Endvidere henvises til vejledning nr. 10131 af 11. december 2006 om træning i kommuner og regioner.

Nærmere oplysninger om sundhedsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 95 af 7. februar 2008 med senere ændringer, fås på www.sum.dk eller ved henvendelse til Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse.

Service-loven

Borgere med behov for specialundervisning vil i mange tilfælde ligeledes modtage ydelser efter den sociale lovgivning. Tilbud om hjælp efter servicelovens bestemmelser vil altid bero på en konkret individuel vurdering. Det er et grundlæggende princip, at der ikke ydes hjælp efter serviceloven, hvis der ydes hjælp til samme formål efter anden lovgivning.

Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 12 tilbyde den mere specialiserede rådgivning til borgere med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Rådgivningen skal afpasses den enkeltes behov og kan omfatte rådgivning om en række forskellige forhold, som fx uddannelse, beskæftigelse, boformer og almene trivselsmæssige spørgsmål.

Formålet med hjælp efter serviceloven er blandt andet at fremme den enkeltes muligheder for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten. Serviceloven giver mulighed for at iværksætte forskellige hjælpeforanstaltninger, der skal kompensere for den enkelte borgers funktionsnedsættelse. I det følgende nævnes nogle af de ydelser efter serviceloven, der kan være relevante i forhold til en borger, der modtager specialundervisning, men de relevante ydelser eller hjælpeforanstaltninger vil altid bero på en konkret og individuel vurdering af borgerens behov:

Socialpædagogisk bistand

Socialpædagogisk bistand efter servicelovens § 85 retter sig mod voksne med en betydelig og varig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer, men kan også være relevant for fx personer, der som følge af sygdom eller ulykke har behov for et rehabiliteringsforløb.

Socialpædagogisk bistand kan bestå af hjælp, omsorg eller støtte til, at den pågældende kan leve et liv på egne præmisser. Den kan også bestå af oplæring eller genoptræning i en række færdigheder, som sætter den pågældende i stand til at leve et så selvstændigt liv som muligt. Indsatsen tager bl.a. sigte på, at brugeren kan bevare eller forbedre sine psykiske eller sociale funktioner. De forskellige former for støtte efter servicelovens § 85 er, som servicelovens andre bestemmelser, subsidiære i forhold til eventuel støtte med samme formål efter specialundervisningsloven.

Behandling mv.

Kommunalbestyrelsen kan ud over tilbud efter § 85 give tilbud af behandlingsmæssig karakter efter servicelovens § 102 til voksne med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Tilbuddet gives, når det er nødvendigt for at bevare eller forbedre den pågældendes fysiske, psykiske eller sociale funktioner, og når dette ikke kan opnås gennem de behandlingstilbud, der gives efter anden lovgivning.

Tilbuddene efter § 102 omfatter en mere behandlingsmæssig indsats i form af eksempelvis fysioterapeutisk- og ergoterapeutisk behandling eller tandbehandling. Behandling kan gives efter § 102, hvis behandlingen ikke kan gives i det sædvanlige behandlingssystem, fordi der fx er behov for en særlig indsats eller en særlig indretning af behandlingen.

Genoptræning og vedligeholdelsestræning

Træningsindsatser går i mange tilfælde på tværs af forskellige lovgivninger og sektorer. Kommunalbestyrelsen har ansvar for, at borgere med behov herfor tilbydes genoptræning og vedligeholdelsestræning efter servicelovens bestemmelser, såfremt de ikke modtager denne træning efter anden lovgivning.

En afgørelse om træning efter servicelovens regler giver borgeren ret til et vederlagsfrit tilbud om træning mv. Kommunalbestyrelsen kan vælge at lade andre kommunale, private eller regionale leverandører varetage deres træningsopgaver.

Genoptræning til voksne efter servicelovens § 86, stk. 1, defineres som en målrettet og tidsafgrænset samarbejdsproces mellem en borger, eventuelt pårørende og personale. Formålet med genoptræning er, at borgeren opnår samme grad af funktionsevne som tidligere eller bedst mulig funktionsevne; bevægelses- og aktivitetsmæssigt, kognitivt, emotionelt og socialt.

Genoptræningen skal rettes imod borgerens funktionsnedsættelse(r), dvs. problemer i kroppens funktioner eller anatomi, samt aktivitets- og deltagerbegrænsninger. Genoptræning kan omfatte såvel somatiske patienter som psykiatriske med et somatisk genoptræningsbehov. Genoptræningstilbud forudsættes koordineret med eventuelt tilbud om vedligeholdelsestræning såvel som personlig og praktisk hjælp efter § 83 eller socialpædagogisk bistand efter § 85.

Vedligeholdelsestræning efter servicelovens § 86, stk. 2, defineres som målrettet træning for at forhindre funktionstab og for at fastholde det hidtidige funktionsniveau. Vedligeholdelsestræning omfatter vedligeholdelse af såvel fysiske som psykiske færdigheder.

Personlig og praktisk hjælp i hjemmet

Personlig hjælp og pleje og hjælp til praktiske opgaver i hjemmet efter servicelovens § 83 ydes til hjælp til opgaver, som en borger midlertidigt eller varigt er ude af stand til at udføre eller kun meget vanskeligt kan udføre på egen hånd.

Personlig hjælp og pleje dækker over hjælp til fx personlig hygiejne, hjælp til at komme op af og i seng eller få tøj på eller af. Den praktiske hjælp i hjemmet kan være hjælp til fx rengøring, tøjvask eller indkøb. Den praktiske hjælp kan også bestå i, at man får mad fra den kommunale madordning.

Det er kommunalbestyrelsen, der er forpligtet til at tilbyde personlig og praktisk hjælp, ligesom det er kommunalbestyrelsen, der træffer afgørelse i forhold til den enkelte borger om omfanget af hjælpen.

Borgerstyret personlig assistance (BPA)

Personer med et omfattende hjælpebehov som følge af en varig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, har mulighed for at søge om hjælp i form af BPA, hvor borgeren modtager et kontant tilskud til selv at ansætte sine hjælpere.

BPA ydes efter servicelovens § 95 til personer, der har et omfattende hjælpebehov i hjemmet. Efter servicelovens § 96 kan der ydes BPA til pleje, overvågning og ledsagelse, når borgeren har et behov for hjælp, der gør det nødvendigt at yde denne særlige form for støtte.

Beskyttet beskæftigelse

Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 103 tilbyde beskyttet beskæftigelse til personer under 65 år, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning.

Arbejdets karakter og indhold kan være meget forskelligt. Der kan være tale om egentlige produktionsrettede opgaver, og der kan være tale om mere serviceorienterede funktioner. Et tilbud om beskyttet beskæftigelse kan også tilrettelægges således, at det kombineres med et tilbud om specialundervisning.

Aktivitets- og samværstilbud

Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 104 tilbyde aktivitets- og samværstilbud til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer til opretholdelse eller forbedring af personlige færdigheder eller af livsvilkårene.

Formålet med aktivitets- og samværstilbud er at medvirke til, at personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer har mulighed for at komme hjemmefra og deltage i sociale aktiviteter, hvor der er mulighed for at udfolde sig sammen med andre og deltage i et socialt fællesskab. Der kan være tale om tilbud med visitation og åbne tilbud uden visitation.

Aktivitets- og samværstilbud kan have karakter af aktiverende støtte og omsorg, herunder træning i dagligdagsfunktioner, sprogstimulation og lystbetonede aktiviteter og kan kombineres med andre tilbud som fx tilbud om specialundervisning, efterbehandling af alkohol- og stofmisbrug, rådgivning m.m.

Kommunens rådgivning om brug af hjælpemidler og forbrugsgoder

Det følger af servicelovens § 10, stk. 4, at kommunalbestyrelsen skal tilbyde rådgivning om valg af hjælpemidler og forbrugsgoder samt instruktion i brugen heraf.

Der er tale om en videreførelse af den hidtidige kommunale og amtskommunale forpligtelse til at give tilbud om sådan rådgivning i forbindelse med bevilling af hjælpemidler og forbrugsgoder. Ansvar for at give tilbuddet ligger nu alene hos kommunen. Opgaven kan varetages i samarbejde med andre kommuner.

Betingelserne for tilkendelse af henholdsvis hjælpemidler og forbrugsgoder findes i servicelovens §§ 112-113.

Nærmere oplysninger om serviceloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 979 af 1. oktober 2008, fås på www.vfm.dk eller ved henvendelse til Indenrigs- og Socialministeriet.

Beskæftigelseslovgivning

Revalidering efter lov om aktiv socialpolitik kapitel 6, jf. lovbekendtgørelse nr. 1460 af 12. december 2007

Revalidering er erhvervsrettede aktiviteter og økonomisk hjælp, der kan bidrage til, at en person med begrænsninger i arbejdsevnen fastholdes eller kommer ind på arbejdsmarkedet, således at den pågældendes mulighed for at forsørge sig selv og sin familie forbedres.

Kommunen giver tilbud om revalidering, når erhvervsrettede aktiviteter efter denne eller anden lovgivning, herunder lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, jf. lovbekendtgørelse nr. 439 af 29. maj 2008, ikke er tilstrækkelige til, at den pågældende kan klare sig selv.

Tilbud om revalidering skal tilpasses den enkeltes forudsætninger og behov under hensyn til egne ønsker til fremtidig beskæftigelse. Ved revalidering i form af virksomhedspraktik eller ansættelse med løntilskud efter kapitel 11 eller 12 i lov om en aktiv beskæftigelsesindsats tilrettelægges revalideringen i samarbejde med både revalidenden og virksomheden, og revalideringen sigter mod en efterfølgende varig ansættelse på normale løn- og arbejdsvilkår i virksomheden eller en virksomhed med tilsvarende funktioner.

Kommunen skal tilrettelægge en revalidering, således at den kan gennemføres på så kort tid som muligt, og således at revalidendens behov tilgodeses. Kommunen kan højst planlægge, at revalidenden får revalideringsydelse i 5 år.

Støtte efter lov om compensation til handicappede i erhverv mv., jf. lovbekendtgørelse nr. 71 af 8. februar 2008

Der kan ydes personlig assistance til ledige, lønmodtagere og selvstændigt erhvervsdrivende, der på grund af en betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har behov for særlig personlig bistand.

Personlig assistance kan ydes under 1) beskæftigelse i stillinger på ordinære løn- og ansættelsesvilkår, 2) beskæftigelse i job med løntilskud efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, 3) beskæftigelse i fleksjob efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, 4) deltagelse i tilbud om virksomhedspraktik efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats eller 5) beskæftigelse i seniorjob efter lov om seniorjob.

Ledige personer med en varig og betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse kan få tilskud til personlig assistance under efteruddannelse forud for påbegyndelse af et konkret ansættelsesforhold.

Tilskud ydes til en virksomhed til aflønning mv. af en personlig assistent for en ansat eller for en person, der skal ansættes i virksomheden, eller for virksomhedens indehaver.

Den personlige assistent skal bistå personen med funktioner, der følger af beskæftigelsen, og som den pågældende på grund af funktionsnedsættelsen har behov for særlig personlig assistance til. Der kan ikke ydes tilskud til personlig assistance, hvis erhvervet er uforeneligt med funktionsnedsættelsen.

Tilskud kan kun ydes til en bestemt arbejdsfunktion i en bestemt virksomhed. Tilskuddet kan ydes for assistance i gennemsnitlig indtil 20 timer pr. uge for en bestemt periode eller indtil videre. I forbindelse med efteruddannelse forud for et konkret ansættelsesforhold, jf. § 5, stk. 2, kan der ydes tilskud op til fuld tid. En person, der har mere end én funktionsnedsættelse eller har en meget betydelig funktionsnedsættelse, kan efter en konkret vurdering få tilskud op til fuld tid.

Nærmere oplysninger om beskæftigelseslovgivningen fås på www.bm.dk eller ved henvendelse til Beskæftigelsesministeriet.

Folkeoplysningsloven

I forhold til undervisning inden for et bestemt interesseområde, fag eller emne kan der henvises til mulighederne efter lov om støtte til folkeoplysende voksenundervisning, frivilligt folkeoplysende foreningsarbejde og daghøjskoler samt om Folkeuniversitetet (folkeoplysningsloven), hvorefter folkeoplysende foreninger (aftenskoler og oplysningsforbund) tilbyder folkeoplysende voksenundervisning, som er undervisning, studiekredse, foredragsvirksomhed, debatskabende aktiviteter og fleksible tilrettelæggelsesformer, hvortil der er knyttet deltagerbetaling.

Den enkelte folkeoplysende forening træffer selv beslutning om bl.a. deltagerbetaling, om valg af emner og tilrettelæggelsesform, om kursustlængde og om antal deltagere på det enkelte hold.

Der er med få begrænsninger et frit emnevalg. Lokale aftenskoler tilbyder undervisning mv. i fx grundlæggende fag (sprog, dansk, regning mv.), sundhedsfag (krop, kost, herunder fx bevægelse, afspænding mv.), manuelle fag (håndværksfag, tegning, broderi mv.), kulturfag (litteratur, historie, religion mv.), musiske fag (kor, sammenspil mv.), personlighedsudviklende fag (pædagogik, psykologi mv.), kommunikationsfag (it, skriveværksteder mv.). Det anbefales, at man kontakter de lokale aftenskoler i kommunen.

Kommunalbestyrelsen fastsætter nærmere regler om tilskud til virksomhed inden for lovens område og om anvisning af lokaler mv. Kommunalbestyrelsen yder tilskud og anviser lokaler til den folkeoplysende voksenundervisning. Der skal tages særlige hensyn til undervisning mv. for voksne med særlige behov i relation til undervisningens tilrettelæggelse. Der kan ikke efter folkeoplysningsloven ydes tilskud til kompenserende specialundervisning for voksne.

I folkeoplysningslovens § 11 er der for deltagere med handicap i relation til undervisning i et konkret emne fastsat særlige tilskuds- og afregningsregler, der gør det muligt for aftenskolerne at tilbyde disse deltagere undervisning på mindre hold, hvor der kan tages de nødvendige hensyn til handicapet, samtidig med at niveauet for handicappedes egen brugerbetaling kan holdes på et rimeligt niveau.

Det er kommunalbestyrelsen, der vurderer, om en deltager er handicapet i forhold til undervisningen i et konkret emne.

Nærmere oplysninger om folkeoplysningsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 535 af 14. juni 2004 med senere ændringer, fås på www.uvm.dk eller ved henvendelse til Undervisningsministeriet.

Voksne udlændinge og specialundervisning for voksne

En del af de udlændinge, der kommer til Danmark, kan have et fysisk eller psykisk handicap, der kan give anledning til kompenserende specialundervisning i tilknytning til undervisningen i dansk sprog og danske kultur- og samfundsforhold, jf. bekendtgørelse nr. 259 af 18. marts 2006 af lov om danskundervisning til voksne udlændinge m.fl., som senest ændret ved § 2 i lov nr. 104 af 7. februar 2007. Dette betyder, at der kan være behov for et samarbejde mellem institutioner med specialundervisning for voksne og udbydere af danskuddannelse, typisk sprogcentre. Sprogcentre skal i forbindelse med visitationen til danskuddannelse være opmærksom på, om kursisten har vanskeligheder med hørelse, syn, hukommelsesproblemer eller andet, der kan være til hinder for kursistens udbytte af danskundervisningen. Sprogcentret skal i den forbindelse vejlede kursisten om mulighederne for specialundervisning.

Der kan være situationer, hvor der ikke kan gives specialundervisning, uden at kursisten også får danskuddannelse. I disse situationer må der etableres et undervisningstilbud, hvor specialundervisningen og danskuddannelsen supplerer hinanden.

Det må anbefales, at der indgås samarbejdsaftaler mellem de relevante sprogcentre og relevante institutioner med specialundervisning for voksne.

I denne sammenhæng kan der i øvrigt henvises til Vejledning om undervisning af voksne udlændinge med særlige undervisningsbehov fra Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Januar 2003.

Nærmere oplysninger om lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl., jf. lovbekendtgørelse nr. 259 af 18. marts 2006 med senere ændring, fås på www.nyidanmark.dk eller ved henvendelse til Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Undervisningsministeriet, den 2. juli 2009

P.M.V.

E.B.

PETER GRØNNEGÅRD

AFDELINGSCHEF

Hjemmesider med relevans for specialundervisning for voksne

- Undervisningsministeriet: <http://www.uvm.dk>
- Klagenævnet for vidtgående specialundervisning: <http://www.klagenævnet.dk>
- Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse: <http://www.sum.dk>
- Indenrigs- og Socialministeriet: <http://www.vfm.dk>
- Servicestyrelsen(VISO): <http://www.servicestyrelsen.dk>
- Beskæftigelsesministeriet: <http://www.bm.dk>
- Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: <http://www.nyidanmark.dk>